

EHDOTUS OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖN ASETUKSEKSI OPISKELIJAKSI OTTAMISEN PERUSTEISTA LUKIOKOULUTUKSESSA

1 Nykytila ja sen arviointi

Lukiolain (714/2018) 19 §:n 1 momentin vapaata hakeutumisoikeutta koskevan säännöksen mukaan lukiolaissa tarkoitettuun koulutukseen pyrkivällä on oikeus hakeutua haluamaansa oppilaitokseen. Mainitun pykälän 2 momentin mukaan lukiolaissa tarkoitettujen koulutuksen opiskelijavalinnassa voidaan käyttää valtakunnallisia hakumenettelyitä. Valtakunnallisista hakumenettelyistä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Pykälän 3 momentin mukaan koulutuksen järjestäjä päättää jatkuvasta hausta ja siihen liittyvistä hakuajoista ja -menettelyistä täytettäessä sellaisia opiskelupaikkoja, joita ei täydetä valtakunnallisilla hakumenettelyillä. Lukiolain 22 §:n 2 momentti sisältää valtuuden säätää opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella valintaperusteista ja niiden painottamisesta opiskelijavalinnassa. Lisäksi pykälän 3 momentti sisältää valtuuden säätää opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella opiskelijaksi ottamisen perusteista otettaessa opiskelijoita suorittamaan 6 §:ssä tarkoitettua erityisen koulutustehtävän mukaista ylioppilastutkintoa tasoltaan vastaavaa kansainvälistä tutkintoa ja siihen valmistavia opintoja. Opetus- ja kulttuuriministeriö on antanut 19.9.2006 opetusministeriön asetuksen opiskelijaksi ottamisen perusteista lukiokoulutuksessa (856/2006), jäljempänä *lukiokoulutuksen valintaperusteasetus*. Kyseinen asetus on annettu kumotun lukiolain (629/1998) 19 §:n 2 momentin nojalla, jonka mukaan hakumenettelyistä kyseisessä laissa tarkoitettuun koulutukseen säädetään valtioneuvoston asetuksella. Asetus on kuitenkin edelleen voimassa, sillä se on uuden lukiolain 64 §:n nojalla jätetty voimaan.

Opiskelijaksi ottamisen edellytyksistä säädetään lukiolaissa ja opiskelijoiden valintakriteereistä lukiokoulutuksen valintaperusteasetuksessa. Lukiolain 21 §:n mukaan lukiolain mukaiseen koulutukseen voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän tai sitä vastaavan aikaisemman oppimäärän taikka sellaisen ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden lukiokoulutusta vastaaviin opintoihin. Opiskelijaksi voidaan painavasta syystä ottaa myös henkilö, jolla koulutuksen järjestäjä katsoo muutoin olevan riittävät edellytykset opinnoista suoriutumiseen. Poiketen siitä, mitä hallintolain 45 §:n 2 momentissa säädetään, opiskelijaksi ottamista koskeva päätös tulee tällöin perustella. Lukiolain 22 §:n 1 momentin mukaan opiskelijaksi ottamisessa on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita.

Perusopetuksen jälkeisiin koulutuksiin hakeudutaan joko vuosittain järjestettävien valtakunnallisten hakumenettelyiden kautta tai ympärivuotisesti, koulutuksen järjestäjän päättämien hakumenettelyiden kautta (*jatkuva haku*). Valtakunnallisista hakumenettelyistä säädetään ammatillisen koulutuksen, lukiokoulutuksen ja perusopetuksen jälkeisen valmistavan koulutuksen hakumenettelyistä annetussa valtioneuvoston asetuksessa (294/2014), jäljempänä *yhteishakuasetus*. Valtakunnallisessa ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen yhteishaussa käytetään yhteisiä opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksilla säädettyjä valintaperusteita (opetus- ja kulttuuriministeriön asetukset 699/2017 ja 856/2006). Asetuksella 699/2017 säännellään opiskelijaksi ottamisen perusteista otettaessa opiskelijoita ammatilliseen perustutkintokoulutukseen. Asetuksella 856/2006

säännellään puolestaan opiskelijaksi ottamisen perusteista otettaessa opiskelijoita lukio- koulutukseen. Opiskelijat valtakunnallisten hakumenettelyiden ulkopuolella oleviin koulutuksiin valitaan jatkuvan haun kautta.

Voimassa olevan valintaperusteasetuksen säännökset ovat peräisin vuoden 1998 lukion opiskelijaksi ottamisen perusteista annetusta opetusministeriön päätöksestä (1202/1998) ja säilyneet suurelta osin muuttumattomina. Vuoden 2006 uudistuksen yhteydessä asetukseen otettiin eräitä lisäyksiä mm. koskien koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuvaa valintaa ja valintaperusteita tilanteessa, jossa hakijoilla on sama keskiarvo. Voimassa olevassa asetuksessa säädetään mm. lukiokoulutukseen opiskelijaksi ottamisen valintakriteereistä, koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuvasta valinnasta, painotettujen arvosanojen, pääsy- ja soveltuvuuskokeiden sekä muiden näyttöjen huomioon ottamisesta sekä opiskelijaksi ottamisen perusteista International Baccalaureate -tutkintoon (*IB-tutkintoon*) johtaviin opintoihin.

Voimassa olevan valintaperusteasetuksen 2 §:n 3 momentissa säädetään koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuvasta valinnasta. Koulutuksen järjestäjä voi ottaa osan opiskelijoista muilla kuin perusopetuksen päättötodistuksella koulutukseen hakevista. Koulutuksen järjestäjän tulee arvioida näiden hakijoiden edellytykset suoritua lukio- opinnoistaan. Säännös koskee käytännössä sellaisia hakijoita, joilta puuttuu kokonaan perusopetuslain (628/1998) mukaisen perusopetuksen päättötodistus tai jotka hakevat lukiokoulutukseen ulkomaalaisella todistuksella.

Vuosina 1999, 2004 ja 2014 annettuihin perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin on sisällytetty linjaus yksilöllistettyjen oppimäärien (1999 perusteissa mukautettujen oppimäärien) mukaan opiskeltujen päättöarvosanojen tai sanallisten arvioiden merkittämisestä *tähdellä. Todistusten lisätietoihin on edellytetty mainittavan, että oppilas on opiskellut kyseisen oppimäärän yksilöllisten tavoitteiden mukaan. Oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen tarkoittaa oppilaan oppimiselle asetettavan tavoitetason määrittämistä hänen edellytystensä mukaisesti. Käytännössä tämä tarkoittaa matalampaa tavoitetasoa kuin perusopetuksen yhteisten oppiaineiden yleinen taso. Oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen edellyttää erityisen tuen päätöstä ja henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimista. Oppimäärän yksilöllistamisestä määrätään perusopetuslain 17 a §:ssä tarkoitettussa erityistä tukea koskevassa päätöksessä. Yksilöllistetyn oppimäärän mukaan yhdessä tai useammassa oppiaineessa opiskelevien oppilaiden suorituksia arvioidaan näissä oppiaineissa suhteessa henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa (HOJKS) määriteltyihin yksilöllisesti asetettuihin tavoitteisiin eikä osaamisen tason määrittelyssä käytetä valtakunnallisia arviointikriteerejä.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin sisältyvän Oppilaan oppimisen ja osaamisen arviointiluvun täsmennysten (2020) yhteydessä määriteltiin arvosanan 5 edellyttämän osaamisen taso jokaisessa oppiaineessa, ja todettiin arviointia koskevana periaatteena seuraavaa: Oppimäärä yksilöllistetään vasta, kun oppilas ei tuetustikaan näytä saavuttavan arvosanan 5 edellyttämää osaamisen tasoa. Perusopetuksen päättötodistukseen yksilöllistetyt oppimäärät voidaan arvioida sanallisesti tai numeroarvosanalla, jotka tulee varustaa tähti-merkinnällä.

Perusopetuksen päättöarvosanat siirretään peruskouluista KOSKI-järjestelmään. KOSKI-tietojärjestelmä ottaa vastaan myös tähtimerkinnät. Kun päättöarvosanat siirretään yhteishaku-järjestelmään KOSKI-palvelusta, saa yhteishaku myös tiedot tähtiarvosanoista. Yhteishaun pistelaskennassa tähtiarvosanat kuitenkin muuntuvat samanarvoiseksi arvosanoiksi kuin yhteisten oppimäärien mukaan opiskellut päättöarvosanat. Yhteishakujärjestelmä ei siis tunnista yksilöllistettyjä arvosanoja, jolloin yksilöllistettyjen oppimäärien mukaan opiskellut oppilaat ovat pistehaussa ns. samalla viivalla kuin yhteisten oppimäärien mukaan opiskelleet oppilaat. Yksilöllistäminen perusopetuksessa vastaa pääosin samaa kuin mukauttaminen ammatillisessa peruskoulutuksessa. Tilastokeskuksen tietojen mukaan vuonna 2019 erityistä tukea saaneista perusopetuksen oppilaista 11 prosentilla oli yksilöllistettyjä oppiaineiden oppimääriä yksi, 12 prosentilla kaksi tai kolme ja 16 prosentilla neljä tai enemmän. Toiminta-alueittain erityisen tuen oppilaista opiskeli 4 prosenttia. Opetus voidaan järjestää toiminta-alueittain, jos oppilaan vaikean vamman tai sairauden vuoksi opetusta ei voida järjestää oppiaineittaisten oppimäärien mukaan.

Opetushallituksen tietojen mukaan keväällä 2020 niin sanotun lasten perusopetuksen oppimäärän suorittaneita oli yhteensä 59 065. Heistä 3 396 oli sellaisia, joilla oli yksilöllistettyjä oppiaineita. Sellaisia henkilöitä, joilla oli vain yksi yksilöllistetty oppiaine, oli 1 020 vuonna 2020. Yleisimmät yksilöllistetyt arvosanat vuonna 2020 olivat matematiikka (2 495 kpl), A1-kieli (2 281 kpl) ja äidinkieli ja kirjallisuus (1 756 kpl). Vuonna 2020 opiskeluoikeuksia oli 898 sellaisella perusopetuksen suorittaneella henkilöllä, jolla oli yksilöllistetyn oppimäärän mukainen perusopetuksen päättötodistuksen arviointi matematiikassa, äidinkielessä, A1-kielessä ja B1-kielessä. Näistä 484 haki ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen yhteishaussa. KOSKI-järjestelmästä saatujen kevättä 2019 koskevien tietojen mukaan yksilöllistettyjä arvosanoja annettiin niin ikään eniten matematiikassa, A1-englannissa sekä äidinkielen ja kirjallisuuden suomi äidinkielenä -oppimäärässä. Vuosien 2015–2018 yksilöllistettyjen oppimäärien kokonaismäärässä ei ole tapahtunut suuria muutoksia, sen sijaan suomea toisena kielenä opiskelevien oppilaiden osuus yksilöllistettyjä arvosanoja saaneiden oppilaiden joukosta on lisääntynyt selvästi.

Tosiasiassa yksilöllistetty arvosana kuvaa merkittävästi alempaa oppiaineessa saavutettua osaamista. Siitä, etteivät yksilöllistetyt oppimäärät ja niiden mukaiset päättöarvosanat erotu yhteishakujärjestelmässä ns. tavallisen opetussuunnitelman mukaisesti suoritettujen oppimäärien arvosanoista, on seurannut, että toisen asteen oppilaitoksiin on päässyt suhteellisen hyvillä arvosanoilla ja keskiarvoilla oppilaita, jotka ovat opiskelleet tavoitetasoltaan matalampia oppimääriä. Tämä on aiheuttanut opiskelijoiden epäyhtenäisyyttä valintatilanteissa, sillä käytännössä yksilöllistetyn oppimäärän arvosanoilla koulutukseen hakevat henkilöt ovat saaneet opiskelupaikan helpommin ja heikommilla edellytyksillä ja tiedoilla kuin tavallisilla arvosanoilla hakeneet opiskelijat. Usein oppilaan osaamistaso on tullut ilmi vasta toisen asteen oppilaitoksessa, jossa opinnot ovat vaikeutuneet tai jopa keskeytyneet heti ensimmäisenä syksynä. Opintojen keskeyttäminen puuttuvien oppimisvalmiuksien vuoksi voi olla monien nuorten opiskelijoiden kohdalla lannistava ja yleistä opiskelumotivaatiota laskeva kokemus.

2 Keskeiset ehdotukset

Ehdotuksessa esitetään annettavaksi uusi opetus- ja kulttuuriministeriön asetus opiskelijaksi ottamisen perusteista lukiokoulutuksessa, jolla kumottaisiin voimassa oleva opetusministeriön asetus opiskelijaksi ottamisen perusteista lukiokoulutuksessa (856/2006). Samassa yhteydessä muutetaan myös ammatillisen koulutuksen, lukiokoulutuksen ja perusopetuksen jälkeisen valmistavan koulutuksen hakumenettelystä annettu valtioneuvoston asetus 294/2014 sekä opiskelijaksi ottamisen perusteista ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa annettu opetus- ja kulttuuriministeriön asetus 699/2017 (*ammattillisen koulutuksen valintaperusteasetus*).

Alimman hyväksytyin keskiarvorajan asettaminen

Käytännöksi on muodostunut, että koulutuksen järjestäjät ovat voineet asettaa keskiarvorajan, jonka alapuolella olevia hakijoita ei ole hyväksytty opiskelijoiksi, vaikka vapaita opiskelupaikkoja olisikin vielä tarjolla. Tämä käytäntö voidaan katsoa perustelluksi, koska lukiokoulutuksen suorittaminen edellyttää tietyn tasoisia oppimisvalmiuksia, joita yhteishaun yhteydessä arvioidaan perusopetuksen päättötodistuksen arvosanojen keskiarvon perusteella. Muodostunut käytäntö ei kuitenkaan perustu voimassa olevan valintaperusteasetuksen säännöksiin, sillä voimassa olevassa asetuksessa säädetään, että jos nuorille tarkoitettuun lukiokoulutukseen hakeutuvia on enemmän kuin täytettäviä opiskelupaikkoja, opiskelijat otetaan arvosanojen aritmeettisen keskiarvon osoittamassa järjestyksessä.

Koulutuksen järjestäjien keskuudessa on ollut vaihtelevia käytäntöjä keskiarvorajan asettamisesta opiskelijavalinnan yhteydessä. Alimman keskiarvorajan asettaminen opiskelijan opinnoista suoriutumisen valmiuksien varmistamiseksi voidaan pitää hyväksyttävänä opiskelijavalinnan kriteerinä, mutta opiskelijan oikeusturvan varmistamiseksi siitä tulisi säätää asetuksessa. Asetukseen ehdotettaisiin uudistuksen yhteydessä lisättäväksi uusi säännös alimman hyväksytyin keskiarvorajan asettamisesta tilanteen selkiyttämiseksi ja opiskelijoiden valtakunnallisesti mahdollisimman yhdenmukaisen kohtelun takaamiseksi.

Koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuva valinta

Koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuvaa sääntelyä selvennettäisiin valintaperusteasetuksen uudistamisen yhteydessä. Harkinnanvaraisesta valinnasta ehdotetaan otettavan asetukseen oma erillinen pykälä, jossa selkiytetään harkinnanvaraisuuteen liittyvän valinnan perusteita ja ilman todistusta tai ulkomaisella todistuksella lukiokoulutukseen hakevien opiskelijoiden asemaa. Ehdotetussa asetuksessa tuotaisiin selkeämmin esille koulutuksen järjestäjän vastuu liittyen hakijan opetuskielen hallinnan ja muiden lukio-opinnoista suoriutumiseksi tarvittavien edellytysten arvioimiseen ennen opiskelijaksi ottamista.

Edellä 1 luvussa kuvatun yhteishakujärjestelmään sisältyvän, oppimäärien yksilöllistämiseen liittyvään perusopetuksen päättötodistusarvosanojen vastaavuusongelman korjaamiseksi koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuvaa valintaa koskevaan sääntelyyn ehdotetaan yksilöllistetyn oppimäärän suorittaneiden kohdalla eräitä muutoksia. Ase-

tukseen ehdotetaan otettavan säännös, jonka mukaan sellainen hakija, jolla olisi yksilöllistetty oppimäärä ja päättöarvosana matematiikassa ja äidinkielessä, voitaisiin ottaa opiskelijaksi vain koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuvan valinnan kautta. Tällainen hakija ei siten olisi mukana lukiokoulutuksen valintaperusteasetuksen mukaisessa pistevalinnassa. Säännöksen tarkoituksena olisi ehkäistä ennalta sellaisia tilanteita, joissa opiskelija otetaan suorittamaan tutkintoa, josta hänellä ei ole tosiasiallisia edellytyksiä suoriutua.

Tilastotietojen mukaan yksilöllistetyn oppimäärän perusteella annettuja perusopetuksen päättötodistuksen arvosanoja on ollut eniten matematiikassa sekä kielissä. Sääntelyn rajaaminen kuitenkin kaikkiin niihin opiskelijoihin, joilla olisi yksilöllistetyn oppimäärän mukainen päättötodistusarvosana kaikissa neljässä yleisimmin yksilöidyssä oppiaineessa (A1-kieli, B1-kieli, matematiikka ja äidinkieli) ei olisi tarkoituksenmukaista, sillä tällaisten hakijoiden määrä on ollut vuosittain hyvin pieni. Lisäksi kaikkien edellä mainittujen neljän oppiaineen yksilöllistäminen kertoo henkilön laaja-alaisista oppimisvaikeuksista, ja suuri osa tällaisista hakijoista ohjautuu nykykäytännössä jo suoraan vaativaan erityiseen tukeen oikeutetuille opiskelijoille suunnattuun koulutukseen.

Koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuvan valintamenettelyn suuntaamisella hakijoihin, joilla on yksilöllistetyn oppimäärän mukainen päättötodistusarvosana sekä matematiikassa että äidinkielessä, saataisiin paremmin ohjattua sellaiset hakijat juuri heille parhaiten soveltuvaan koulutukseen, joilla oppimisvaikeudet eivät ole niin laaja-alaisia, että he ohjautuisivat vaativan erityisen tuen perusteella järjestettävään koulutukseen, mutta joiden oppimisvaikeudet kuitenkin heikentävät merkittävästi heidän mahdollisuuksiaan suoriutua tietyistä jatko-opinnoista. Tällaisten opiskelijoiden olisi perusteltua olla mukana yhteishaussa, mutta olisi tärkeää, että koulutuksen järjestäjä voisi jo haun yhteydessä huomioida hakijan edellytykset suoriutua jatko-opinnoista. Matematiikan ja äidinkielen taidolla on lukio-opinnoista suoriutumisen erityisen korostunut merkitys. Harkinnanvaraista valintaa koskevaa sääntelyä on samassa yhteydessä tarkoitus uudistaa vastaavalla tavalla myös ammatillisen koulutuksen valintaperusteiden osalta.

Muita muutosehdotuksia

Voimassa olevassa opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksessa ei ole säännöksiä haku-kohteista. Selkeyden vuoksi erillinen säännös mahdollisista haku-kohteista ehdotetaan lisättäväksi lukion valintaperusteasetukseen. Asetuksen uudistamisen yhteydessä myös pääsy- tai soveltuvuuskokeita koskevaa sääntelyä ehdotetaan tarkennettavaksi. Lisäksi muun muassa painotettuja arvosanoja ja muita lisänäyttöjä koskevaa sääntelyä ehdotetaan selkeytettäväksi. Asetukseen ehdotetaan selvyyden vuoksi otettavan erilliset säännökset pääsy- ja soveltuvuuskokeen järjestämisestä, lisänäyttöjen huomioon ottamisesta sekä pääsy- ja soveltuvuuskokeiden ja lisänäyttöjen perusteella annettavasta pistemäärästä. Myös IB-tutkintoon johtavaan koulutukseen opiskelijaksi ottamisessa kielitaidon arvioinnin merkitystä korostettaisiin. Asetukseen ehdotetaan myös eräitä muita lakitek-nisiä päivityksiä ja tarkennuksia, kuten vanhentuneiden viittausten korjaamista ja sanamuotojen selkiyttämistä.

3 Säännöskohtaiset perustelut

1 §. *Soveltamisala*

Pykälässä säädettäisiin asetuksen soveltamisalasta. Asetusta sovellettaisiin voimassa olevaa asetusta vastaavasti otettaessa opiskelijoita valtakunnallisessa hakumenettelyssä lukiokoulutukseen. Asetusta sovellettaisiin voimassa olevan asetuksen 2 §:n 4 momentin säännöstä vastaavasti myös yhteishakuajankohdan jälkeisessä jatkuvassa haussa tehtävään opiskelijavalintaan. Soveltamisalapykälän sanamuotoa tarkennettaisiin verrattuna voimassa olevaan asetukseen. Ehdotetun pykälän mukaan asetusta sovellettaisiin hakijan hakeutuessa lukiolain 19 §:n 2 momentissa tarkoitettussa valtakunnallisessa hakumenettelyssä lukiokoulutukseen. Valtakunnallista hakumenettelyä sovelletaan vain nuorille tarkoitettuun koulutukseen. Ehdotettua asetusta sovellettaisiin myös lukiolain 19 §:n 3 momentissa tarkoitettussa jatkuvassa haussa hakijan hakeutuessa suorittamaan lukiolain 10 §:n mukaista nuorille tarkoitettua oppimäärää. Lukiolain 22 §:n 4 momentin mukaan koulutuksen järjestäjä päättää aikuisille tarkoitettuun lukiokoulutukseen sekä yhden tai useamman lukiokoulutuksen oppimäärään kuuluvan oppiaineen opintoihin opiskelijaksi ottamisen perusteista, eikä niistä voida säätää asetuksella.

2 §. *Hakukohteet*

Asetukseen ehdotetaan selkeyden vuoksi lisättäväksi uusi hakukohteita koskeva pykälä. Voimassa olevassa asetuksessa ei ole ollut nimenomaista säännöstä lukiokoulutuksen hakukohteista, mutta ehdotettu säännös vastaisi voimassa olevaa käytäntöä hakukohteiden käyttämisessä.

Ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan opiskelija otettaisiin suorittamaan lukiolain 10 §:n mukaista oppimäärää.

Pykälän 2 momentin 1 kohdan mukaan opiskelija voitaisiin ottaa suorittamaan myös lukiolain 6 §:ssä tarkoitettun erityisen koulutustehtävän opetuspainotuksen mukaisia opintoja. Järjestämisluvassa voidaan koulutuksen järjestäjälle määrätä erityinen koulutustehtävä. Erityinen koulutustehtävä voi olla esimerkiksi jonkin oppiaineen tai oppiaineiden erityinen painotus, vieraskielinen opetus tai International Baccalaureate -tutkintoon tähtäävä opetus. Tällaisia opintoja olisi esimerkiksi taito- ja taideaineisiin olennaisessa määrin painottuva opetus, jossa pyritään yhdistämään lukio-opintojen suorittamiseen urheilijana tai taiteilijana kehittymistä. Painotus voi lähtökohtaisesti koskea myös muita ainekokonaisuuksia, kuten matemaattisia ja luonnontieteellisiä aineita ja kieliä taikka oppiainerajat ylittäviä kokonaisuuksia kuten ilmaisutaitoa. (HE 20/2017 vp ja HE 86/1997 vp)

Pykälän 2 momentin 2 kohdan mukaan opiskelija voitaisiin ottaa suorittamaan myös koulutuksen järjestäjän lukiokoulutuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (810/2018) 12 §:n 2 momentin mukaisesti tarjoamia opintoja eli opintoja, joissa koulutuksen järjestäjän päätöksellä on tehty tietty opetussuunnitelman painotus. Ehdotettu säännös ei tarkasti määrittäisi, millä tarkkuudella hakukohteen kohderyhmä voidaan tällöin rajata. Voidaan kuitenkin katsoa, että opiskelijavalintaa ei olisi perusteltua eriyttää kohdentuvaksi kovin pieneen ryhmään, esimerkiksi yksittäiseen urheilulajiin tai soitininstrumenttiin, mikäli kyseessä oleva opetuspainotus koostuisi useista urheilulajeista

tai musiikin muodoista. Haku kohdentuisi tällöin painotettuun opetukseen kokonaisuutena, esimerkiksi liikuntaan tai musiikkiin. Jos hakukohteiden ja -kiintiöiden määrittäminen olisi liian yksityiskohtaista, joihinkin hakukohteisiin tulisi käytännössä valituksi vain muutama henkilö. Tällöin myös koulutukseen pääsemisen keskiarvorajat voisivat vaihdella hakukohteittain paljon, minkä ei voitaisi katsoa olevan tarkoituksenmukaista hakijoiden yhdenvertaisuuden kannalta. Kuitenkin esimerkiksi kieliin painottuvaa opetusta järjestettäessä niin sanottujen kielikohtaisten linjojen asettamiselle voidaan katsoa olevan painavia perusteita kielten opiskelun erityisluonteen vuoksi.

Pykälän 3 momentin mukaan koulutuksen järjestäjä voisi päättää, että hakukohteen yhteydessä opiskelijoille voidaan tarjota mahdollisuutta myös ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitetun ammatillisen koulutuksen suorittamiseen. Säännös olisi luonteeltaan informatiivinen ja vastaisi ammatillisen koulutuksen valintaperusteasetuksen 2 §:ssä olevaa vastaavaa säännöstä. Säännös koskisi käytännössä niitä lukio-koulutuksen järjestäjiä, jotka tarjoavat opiskelijoilleen mahdollisuutta ns. kaksois- tai kolmoistutkinnon suorittamiseen tai ammatillisten tutkinnon osien suorittamiseen lukion oppimäärän suorittamisen yhteydessä. Opiskelija voisi lukioon hakeutuessaan ilmoittaa kiinnostuksesta ammatillisten opintojen suorittamiseen, jolloin tieto tästä välittyisi lukiokoulutuksen järjestäjälle ja helpottaisi opintojen suunnittelua. Vastaavasti tieto hakukohteen yhteydessä antaisi hakijalle informaatiota siitä, että kyseisen hakukohteen yhteydessä tarjottaisiin mahdollisuutta myös ammatillisten opintojen suorittamiseen. Hakukohteen opiskelijavalinta tehtäisiin kuitenkin lukiokoulutuksen valintaperusteiden mukaisesti ja hakija valittaisiin suorittamaan lukion oppimäärää. Mahdollinen ammatillisten opintojen opiskeluoikeus arvioitaisiin erikseen.

3 §. Valintakriteerit

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin voimassa olevan asetuksen 2 §:n 1 momentissa säädettyä vastaavasti, että jos koulutukseen hakeutuvia on enemmän kuin täytettäviä opiskelupaikkoja, opiskelijat otetaan lukioon perusopetuslaissa tarkoitetun perusopetuksen päättötodistuksen äidinkielen ja kirjallisuuden, toisen kotimaisen kielen, vieraiden kielten, uskonnon tai elämänkatsomustiedon, historian, yhteiskuntaopin, matematiikan, fyysiikan, kemian, biologian, terveystiedon ja maantiedon arvosanojen aritmeettisen keskiarvon osoittamassa järjestyksessä. Mainitut oppiaineet vastaisivat nykyistä sääntelyä. Pykälään lisättäisiin uusi säännös, jonka mukaan valinnaisaineiden erillisiä arvosanoja ei huomioitaisi keskiarvoa laskettaessa lukuun ottamatta A2- ja B2-kielten valinnaisia arvosanoja. Säännös vastaisi voimassa olevaa käytäntöä. Nykykäytännön mukaan vieraiden kielten valinnaisista oppimääristä (A2- ja B2-oppimäärä) annetut arvosanat lasketaan perusopetuksen päättötodistuksessa mukaan keskiarvoon. Valinnaisten aineiden tuntikiintiöstä tarjottuja kahden vuosiviikkotuntin laajuisia valinnaisia kielten oppimääriä tai muita valinnaisista aineista tarjottuja oppimääriä ei puolestaan lasketa mukaan keskiarvoon. Pykälän 1 momentissa tarkoitettujen oppiaineiden keskiarvo laskettaisiin voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti kahden desimaalin tarkkuudella. Jos hakija on perusopetuksen päättötodistuksen saamisen jälkeen korottanut arvosanoja, otettaisiin nykytilaa vastaavasti myös korotetut arvosanat huomioon, jos niistä on opetuksen järjestäjän antama todistus.

Pykälän 2 momentissa olisi säännökset painotettujen arvosanojen huomioimisesta opiskelijavalinnassa. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin voimassa olevan asetuksen 3 §:n 2 momentin sisältöä vastaavasti, että otettaessa opiskelijoita 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuihin hakukohteisiin, eli suorittamaan sellaisia opintoja, joissa painotetaan yhtä tai useampaa oppiainetta, voidaan 3 §:ssä tarkoitettua keskiarvoa laskettaessa ottaa huomioon painotettujen oppiaineiden arvosanat koulutuksen järjestäjän päättämällä tavalla.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin voimassa olevaa 2 §:n 1 momentin sääntelyä vastaavasti, että mikäli useammalla hakijalla on sama keskiarvo, otetaan tällöin valinnassa huomioon hakijoiden hakutoive ja sen jälkeen kaikkien perusopetuksen pakollisten oppiaineiden keskiarvo. Säännöksen sanamuotoa selkiytettäisiin ja tarkennettaisiin kuitenkin aikaisemmasta kirjatun pykälään tarkemmin se, millä perusteilla hakijat asetetaan edellä mainitussa keskiarvojen tasatilanteessa järjestykseen. Ehdotetun 3 momentin mukaan jos useammalla hakijalla on sama keskiarvo, asetetaan hakijat järjestykseen seuraavien perusteiden mukaisesti: 1) hakutoivejärjestys; 2) edellä 1 momentissa tarkoitettujen oppiaineiden sekä liikunnan, käsityön, kotitalouden, musiikin ja kuvataiteen arvosanojen aritmeettinen keskiarvo. Lukuaineiden keskiarvon tasatilanteessa hakijoista otettaisiin koulutukseen se, joka on asettanut kyseisen hakukohteen hakutoiveissaan ylemmäksi. Mikäli molemmilla hakijoilla olisi sama 1 momentissa tarkoitettu keskiarvo ja tämän lisäksi hakukohde olisi hakutoivejärjestyksessä sama, hakijat otettaisiin koulutukseen kaikkien yhteisten aineiden keskiarvon perusteella paremmuusjärjestyksessä – tällöin myös taide- ja taitoaineet otettaisiin keskiarvoa laskettaessa huomioon.

4 §. *Valintakriteerien soveltamisen kohdistuminen*

Ehdotetun pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että jos samalla koulutuksen järjestäjällä on useita oppilaitoksia, sovelletaan 3 §:ssä mainittuja perusteita erikseen kunkin oppilaitoksen osalta. Säännös vastaisi voimassa olevan asetuksen 2 §:n 2 momenttia. Voimassa olevan asetuksen 2 §:n 2 momentissa säädetään, että mikäli opiskelija ei tule valituksi haluamaansa lukioon, koulutuksen järjestäjä voi tarjota hänelle aloituspaikkaa muusta lukiostaan tai jonkin toisen koulutuksen järjestäjän lukiosta, jos koulutuksen järjestäjät ovat asiasta sopineet. Edellä mainittua säännöstä ei sisältyisi nyt annettavaksi ehdotettuun uuteen asetukseen, sillä kyseisestä asiasta ei ole tarpeellista säätää. Koulutuksen järjestäjät voivat kuitenkin edelleen toimia vastaavalla tavalla ja tarjota opiskelijalle myös muuta koulutuspaikkaa myös ilman nimenomaista säännöstä.

Ehdotetun pykälän 2 momentissa olisi voimassa olevan asetuksen 2 §:n 1 momenttia vastaavasti säännös siitä, että opiskelijat otetaan erikseen suomenkieliseen ja ruotsinkieliseen koulutukseen.

5 §. *Alimman hyväksytyyn keskiarvorajan asettaminen*

Asetuksen 5 §:ään ehdotetaan otettavaksi uusi säännös alimman hyväksytyyn keskiarvorajan asettamisesta. Ehdotetun säännöksen mukaan hakijan lukiokoulutuksen suorittamiseen tarvittavien riittävien edellytysten varmistamiseksi koulutuksen järjestäjä voisi asettaa alimman hyväksytyyn keskiarvon rajan, jolla hakija voidaan ottaa opiskelijaksi. Säännöksellä pyritään sanamuodon mukaisesti turvaamaan se, että opiskelijaksi otetuilla olisi riittävät valmiudet suoriutua lukio-opinnoista. Säännöksen tarkoituksena ei

ole mahdollistaa tilannetta, jossa koulutuksen järjestäjä voisi asettaa keskiarvorajan varsin korkealle, ja tällä tavalla omaehtoisesti ennakoon karsia hakijoita. Säännös ei kuitenkaan asettaisi estettä sille, että koulutuksen järjestäjä voisi edelleen informoida hakijoita edellisen vuoden yhteishaussa olleesta alimmasta keskiarvosta, jolla opiskelijoita on otettu oppilaitokseen. Tällöin kyse olisi alimman keskiarvorajan luonnollisesta asetumisesta sen mukaan, kuinka suosittu hakukohde on hakijoiden keskuudessa.

6 §. Koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuva valinta

Asetuksen 6 §:ään ehdotetaan otettavaksi säännös koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuvasta valinnasta, jossa säädettäisiin voimassa olevan asetuksen 2 §:n 3 momentin sisältöä vastaavasti siitä, että koulutuksen järjestäjä voi ottaa osan opiskelijoista sellaisista hakijoista, joilla ei ole perusopetuslaissa tarkoitetun perusopetuksen päättötodistusta. Säännökseen ehdotetaan otettavaksi informatiivinen viittaus lukiolain 21 §:ään, jossa säädetään tarkemmin opiskelijaksi ottamisen edellytyksistä lukiokoulutuksessa ja hakijan riittävien edellytysten arvioimisesta. Lukiolain 21 §:n mukaan koulutukseen voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän tai sitä vastaavan aikaisemman oppimäärän taikka sellaisen ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden lukiokoulutusta vastaaviin opintoihin. Opiskelijaksi voidaan painavasta syystä ottaa myös henkilö, jolla koulutuksen järjestäjä katsoo muutoin olevan riittävät edellytykset opinnoista suoriutumiseen.

Vastaavan ulkomaisen tutkinnon suorittaneiden opiskelijoiden osalta asetuksen 6 §:ssä ehdotetaan täsmennettäväksi, että mikäli hakija on suorittanut lukiolain 21 §:n 1 momentissa tarkoitetun sellaisen ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden lukiokoulutusta vastaaviin opintoihin, koulutuksen järjestäjän tulee arvioida hakijan opetuskielen hallinta ja muut edellytykset suoriutua lukio-opinnoista. Lisäksi pykälässä olisi nimenomainen säännös hakijan valitsematta jättämisestä puutteellisen opetuskielen hallinnan perusteella. Lukiolain 14 §:n mukaan oppilaitoksen opetuskieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla lisäksi saame, romani tai viittomakieli taikka muu lukiolain 3 §:ssä tarkoitetussa koulutuksen järjestämisluvassa määrätty kieli. Osa lukiokoulutuksen oppimäärän opetuksesta voidaan antaa myös muulla kuin 1 momentissa tarkoitetulla opetuskielellä, jos se ei vaaranna opiskelijan mahdollisuutta seurata opetusta ja suorittaa oppimäärä ja ylioppilastutkinto. Lukiokoulutuksen päätteeksi suoritetaan ylioppilastutkinto. Ylioppilastutkinto suoritetaan suomeksi tai ruotsiksi oppilaitoksen opetuskielen mukaisesti.

Ehdotetun 6 §:n 1 momentin sääntelyn mukaan hakijaa ei voitaisi ottaa opiskelijaksi, jos koulutuksen järjestäjä arvioi, että hakijalla ei ole riittävää valmiutta hakukohteen opetuskielen suulliseen ja kirjalliseen käyttämiseen ja ymmärtämiseen. Ehdotetulla säännöksellä täsmennettäisiin valintakriteereitä ulkomaisen koulutuksen suorittaneiden opiskelijoiden osalta, joiden kohdalla ei todistusten vertailuvaikeuksien vuoksi ole mahdollista käyttää valintapisteisiin perustuvaa valintaa. Harkinnanvarainen valinta perustuu koulutuksen järjestäjän kokonaisharkintaan. Jos koulutuksen järjestäjä katsoo, että hakijan kielitaito tai muut edellytykset suoriutua lukiokoulutuksesta eivät ole riittävät, asetuksen 6 §:ssä tarkoitettu hakija tulisi jättää valitsematta koulutukseen.

Ehdotetun 2 momentin mukaan 3 §:stä poiketen opiskelijavalintaan sovelletaan, mitä 1 momentissa säädetään, jos hakija on perusopetuslain 17 a §:ssä tarkoitetun erityistä tukea koskevan päätöksen nojalla opiskellut opetussuunnitelman perusteiden mukaan yksilöllistetyn oppimäärän mukaisia opintoja matematiikassa ja äidinkiessä, ja hänellä on perusopetuksen päättötodistuksessa tästä merkintä edellä mainituissa oppiaineissa. Sellaista hakijaa, jolla on ns. yksilöllistetty arvosana perusopetuksen päättötodistuksessa sekä matematiikan että äidinkielen osalta, ei siis jatkossa voisi ottaa opiskelijaksi 3 §:n mukaisten valintakriteerien nojalla, vaan tällainen hakija ohjautuisi yhteishaussa suoraan asetuksen 6 §:n 1 momentissa tarkoitettuun koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuvaan valintaan. Vastaavaa säännöstä ei ole voimassa olevassa valintaperusteasetuksessa. Se, että opiskelijalla on yksilöllistetty arvosana molemmissa edellä mainituissa oppiaineissa, kertoo tyypillisesti tämän korostuneista haasteista selviytyä lukio-opinnoista. Ehdotettu säännös ei kuitenkaan ole tarkoitettu ennakkoon ja ehdottomasti opiskelijoita karsivaksi, vaan edellä mainittu hakija voidaan ottaa opiskelijaksi lukio-koulutukseen, mikäli koulutuksen järjestäjä katsoo opiskelijalla olevan riittävät edellytykset ja valmiudet suoriutua opinnoista.

Harkintaan perustuvan valinnan tarkemmista valintaperusteista ei ole asetuksella säädetty, mutta lukiolain mukaan koulutuksen järjestäjien on sovellettava koulutukseen hakijoiden osalta yhdenvertaisia valintaperusteita. Säännöksen sanamuoto ”voi ottaa” ei viittaa siihen, että koulutuksen järjestäjä voisi jättää hakemuksia käsittelemättä esimerkiksi sillä perusteella, ettei se valitse ollenkaan opiskelijoita koulutukseen harkinnanvaraisen valinnan kautta, vaan koulutuksen järjestäjien on aina käsiteltävä myös kaikki harkinnanvaraisen valinnan kautta saapuneet hakemukset. Tämä hallintoasian käsittelyn peruseriaate ilmenee hallintolain (434/2003) 6 §:n mukaisesta tasapuolisen kohtelun periaatteesta sekä hallintolain 5 ja 7 luvun mukaisista hallintoasian käsittelyä ja ratkaisemista koskevista yleisistä vaatimuksista.

7 §. Pääsy- tai soveltuvuuskokeen järjestäminen

Asetuksen 7 §:ään ehdotettaisiin otettavaksi voimassa olevan asetuksen 3 §:n 1 momenttia vastaavasti säännös pääsy- ja soveltuvuuskokeiden järjestämisestä. Pääsy- tai soveltuvuuskokeen järjestäminen säilyisi edelleen koulutuksen järjestäjän harkintavallassa. Pykälään ehdotetaan kuitenkin otettavaksi uusi säännös siitä, että mikäli koulutuksen järjestäjä järjestää pääsy- tai soveltuvuuskokeen, kokeeseen on kutsuttava kaikki haku-kohteeseen hakeneet hakijat. Lisäksi ehdotetun uuden sääntelyn mukaan opiskelijaksi ei voitaisi ottaa hakijaa, joka ei osallistu pääsy- tai soveltuvuuskokeeseen. Jatkossa koulutuksen järjestäjän olisi myös tiedotettava hakijoille etukäteen, minkälaisista osista pääsy- tai soveltuvuuskoe muodostuu ja miten kokeen eri osat pisteytetään. Ehdotetut tarkennukset pääsy- ja soveltuvuuskokeita koskevaan sääntelyyn vastaavat voimassa olevan ammatillisen koulutuksen valintaperusteasetuksen sääntelyä.

8 §. Lisänäyttöjen huomioon ottaminen

Asetuksen 8 §:ssä olisi säännökset lisänäyttöjen huomioimisesta opiskelijavalinnassa. Voimassa olevan asetuksen 3 §:n 2 momenttia vastaavasti koulutuksen järjestäjä voisi edelleen ottaa huomioon myös hakijan muun koulutuksen, harrastukset tai muita lisänäyttöjä.

9 §. *Valintapisteet pääsy- ja soveltuvuuskokeesta ja lisänäytöistä*

Asetuksen 9 §:ssä säädettäisiin pääsy- ja soveltuvuuskokeesta sekä lisänäytöistä annettavista valintapisteistä. Voimassa olevan asetuksen 3 §:n 1 momentin säännöksen mukaan pääsy- ja soveltuvuuskokeiden tulosten vaikutus opiskelijavalinnasta on enintään puolet enimmäispistemäärästä. Voimassa olevan asetuksen 3 §:n 2 momentin mukaan lisänäyttöjen vaikutus yhdessä mahdollisten pääsy- ja soveltuvuuskokeiden kanssa ei saa ylittää puolta enimmäispistemäärästä. Todistuspisteiden perusteella annettava enimmäispistemäärä on 10, joten käytännössä pääsy- ja soveltuvuuskokeista sekä lisänäytöistä annettava enimmäispistemäärä on ollut 10 pistettä. Ehdotetun säännöksen mukaan pääsy- ja soveltuvuuskokeista sekä 8 §:ssä tarkoitetuista lisänäytöistä voitaisiin antaa yhteensä 0–10 valintapistettä. Todistuspisteistä, mahdollisista pääsy- tai soveltuvuuskokeista ja lisänäytöstä annettava yhteispistemäärä voisi olla enintään 20.

Voimassa olevan asetuksen aikana on muodostunut käytännöksi, että hakijaa ei ole valittu opiskelijaksi, jos hän on saanut pääsy- ja soveltuvuuskokeesta nolla pistettä, vaikka hakijan saamat todistuspisteet muutoin olisivat riittäneet valintaan. Käytäntö ei kuitenkaan ole perustunut asetuksen säännöksiin. Mikäli hakija saa pääsy- tai soveltuvuuskokeen tai lisänäytön perusteella 0 pistettä, hänet voitaisiin valita koulutukseen, mikäli hänen todistuspisteensä riittävät ja hän muutoin opiskelijaksi ottamisen perusteiden mukaisesti voi tulla valituksi koulutukseen. Asetuksessa ei siis säädettäisi, että hakija voidaan jättää valitsematta, jos hän saa pääsy- tai soveltuvuuskokeesta nolla pistettä. Vastaavaa periaatetta noudatetaan ammatillisen koulutuksen opiskelijavalinnassa. Poikkeuksena tähän säädetään ammatillisen koulutuksen valintaperusteasetuksen 12 a §:ssä, että erityisiä turvallisuusvaatimuksia sisältävissä ns. SORA-koulutuksissa opiskelija voidaan jättää valitsematta antamalla hänelle pääsy- tai soveltuvuuskokeesta nolla valintapistettä.

Pykälän toisessa virkkeessä olisi kuitenkin erillinen säännös, joka mahdollistaisi edellä mainitusta pääsäännöstä poikkeamisen. Ehdotetun säännöksen mukaan koulutuksen järjestäjä voisi asettaa pääsy- ja soveltuvuuskokeesta sekä lisänäytöistä vaaditun alimman hyväksytyyn pisterajan, jolla hakija voidaan ottaa opiskelijaksi. Mikäli koulutuksen järjestäjä asettaisi tällaisen pisterajan, opiskelijaa ei voitaisi ottaa opiskelijaksi, mikäli hänen pääsy- tai soveltuvuuskokeesta tai lisänäytöstä saamansa pistemäärä jäisi alimman hyväksytyyn pisterajan alapuolelle. Säännöksellä on tarkoitus antaa jatkossakin esimerkiksi sellaisille koulutuksen järjestäjille, jotka järjestävät koulutusta erityisen koulutustehtävän mukaisen opetuspainotuksen mukaisesti, mahdollisuus edellyttää koulutukseen hakijoilta tiettyä osaamisen tasoa ja kiinnostusta painotetussa oppiaineessa.

10 §. *Opiskelijaksi ottamisen perusteet International Baccalaureate -tutkintoon johtavassa koulutuksessa*

Asetuksen 10 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi voimassa olevan asetuksen 4 §:ää vastaavasti, että asetusta sovellettaisiin myös valittaessa opiskelijoita International Baccalaureate -tutkintoon johtaviin opintoihin. Koulutuksen järjestäjä voisi selvittää hakijoiden opetuskielen hallinnan riittävyyden. Säännökseen ehdotetaan lisättäväksi tarkennus,

jonka mukaan hakijaa ei voitaisi valita koulutukseen, jos koulutuksen järjestäjä arvioi, ettei hakijan kielitaito ole opinnoista suoriutumiseksi riittävä. Mikäli koulutuksen järjestäjä järjestää pääsy- tai soveltuvuuskokeen, sovelletaan asiassa ensisijaisesti ehdotetun asetuksen 7 ja 9 §:n säännöksiä. Säännösten mukaan hakija voidaan ottaa opiskelijaksi myös, vaikka pääsy- tai soveltuvuuskokeesta tai mahdollisesta lisänäytöstä saatu pistemäärä olisi 0, jos hänen saamansa kokonaispistemäärä on riittävä ja hän muutoin opiskelijaksi ottamisen perusteiden mukaisesti voi tulla valituksi koulutukseen. Ehdotettu 10 §:n 2 momentin säännös toimisi kuitenkin hylkäämisperusteena sellaisissa tilanteissa, joissa hakijan pääsykokeesta saatu pistemäärä riittäisi opiskelijaksi ottamiseen, mutta koulutuksen järjestäjä katsoo hakijan kielitaidon olevan IB-tutkintoon johdettavista opinnoista suoriutumiseksi riittämätön.

11 §. *Voimaantulo*

Asetus tulisi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2022, ja sillä kumottaisiin opiskelijaksi ottamisen perusteista lukiokoulutuksessa annettu opetusministeriön asetus 856/2006. Asetusta sovellettaisiin ensimmäisen kerran otettaessa opiskelijoita 1 päivänä elokuuta 2022 tai sen jälkeen alkavaan koulutukseen. Ennen mainittua ajankohtaa alkavaan koulutukseen sovellettaisiin tämän asetuksen voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

4 Pääasialliset vaikutukset

Ehdotuksen mukaisella asetuksella selkiytettäisiin lukion opiskelijavalintaa koskevia säännöksiä. Esitys parantaisi hakijoiden oikeusturvaa ja selventäisi menettelytapoja niin hakijoille kuin koulutuksen järjestäjille. Esityksellä ei tehtäisi merkittäviä sisällöllisiä muutoksia lukion valintaperusteisiin. Asetus jättää lukiolainsäädännön mukaisesti edelleen lukiokoulutuksen järjestäjille toimivaltaa päättää esimerkiksi valintaan mahdollisesti sisällytettävistä pääsy- ja soveltuvuuskokeista. Samoin aikuisten lukiokoulutukseen valinnasta sen kriteereistä päättäisivät jatkossakin koulutuksen järjestäjät.

Uusi säännös alimman hyväksytyyn keskiarvorajan asettamisesta selkeyttäisi koulutuksen järjestäjien menettelytapoja. Ehdotetun säännöksen mukaan koulutuksen järjestäjä voi asettaa alimman hyväksytyyn keskiarvon rajan, jolla hakija voidaan ottaa opiskelijaksi, vain sillä perusteella, että sillä varmistetaan hakijan lukiokoulutuksen suorittamiseen tarvittavat riittävät edellytykset. Tämä parantaisi hakijoiden asemaa ja yhdenvertaisuutta, sillä hakijoita ei voitaisi karsia ennakkoon esimerkiksi asettamalla keskiarvoraja korkeammalle kuin mitä opinnoista suoriutuminen edellyttää. Samalla säännös ohjaisi hakijoita suuntautumaan heille parhaiten soveltuvaan koulutukseen. Lisäksi tarkennukset pääsy- ja soveltuvuuskokeita, painotettuja arvosanoja ja lisänäyttöjä koskevaan sääntelyyn selkeyttäisivät käytäntöjä ja parantaisivat opiskelijoiden asemaa ja yhdenvertaisuutta. Ehdotuksen mukainen sääntely olisi myös yhdenmukaisempi opiskelijaksi ottamisen perusteista ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa annetun opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen kanssa.

Ehdotetut tarkennukset koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuvaan sääntelyyn parantaisivat hakijoiden oikeusturvaa ja asemaa. Voimassa olevan asetuksen mukaan koulutuksen järjestäjän tulee arvioida muutoin kuin perusopetuksen päättötodistuksen perusteella hakevien edellytykset suoritua lukio-opinnoistaan. Muutosten myötä myös

ulkomaalaisilla todistuksilla hakevien valintakriteerit olisivat selkeämmin ja ymmärrettävämmin esillä säännöksessä. Kielitaidon arviointia koskeva sääntely ei aiheuttaisi koulutuksen järjestäjille uusia tehtäviä, sillä kyseinen velvollisuus on sisältynyt jo voimassa olevan asetuksen mukaisiin velvoitteisiin. Opetuskielen riittävän hallinnan todentaminen on keskeinen osa sen varmistamista, että hakijalla on edellytykset suoriutua lukio-opinnoistaan. Hakijan opetuskielen hallinnan arviointia koskevan sääntelyn tarkoituksena on painottaa sitä, että jo opintoihin hakeutumisvaiheessa tulee asianmukaisesti varmistaa opiskelijan riittävät kielelliset valmiudet suoriutua lukio-opinnoista. Lukio-opinnoista suoriutumisessa riittävällä opetuskielen taidolla on korostunut merkitys, sillä opiskelu on luonteeltaan yleissivistävää ja pitkälti laajoihin kirjallisiin aineistoihin ja kirjallisiin ja suullisiin tehtäviin perustuvaa.

Aiemmin voimassa olleessa vuoden 2013 ammatillisen koulutuksen valintaperusteasetuksessa (opetus- ja kulttuuriministeriön asetus opiskelijaksi ottamisen perusteista ammatillisessa peruskoulutuksessa 4/2013) säänneltiin nykyistä tarkemmin siitä, miten hakija voi osoittaa riittävän opetuskielen hallinnan, jos hänen äidinkieltensä on muu kuin opetuskieli. Opetuskielen riittäväksi hallinnaksi katsottiin esimerkiksi perusopetuksen oppimäärän suorittaminen opetuskielillä tai yleisten kielitutkintojen suomen tai ruotsin kielen tutkinnon kaikkien osakokeiden suorittaminen vähintään taitotasolla 3. Lisäksi asetuksessa säädettiin Opetushallituksen hallinnoimasta valtakunnallisesti yhtenäisestä kielikokeesta. Valtakunnallinen kielikoe katsottiin hyväksytysti suoritetuksi, jos kokeessa osoitettu kielitaito vastasi kielitaidon tasojen kuvausasteikon tasoa B1.1. Opetus- ja kulttuuriministeriön on tarkoitus käynnistää syksyn 2021 aikana lukiokoulutuksen opiskelijavalintaperusteiden osalta jatkovalmistelu siitä, millä tavalla hakija, jonka äidinkieli on muu kuin opetuskieli, voi osoittaa, että hänellä on riittävät valmiudet opetuskielen suulliseen ja kirjalliseen käyttämiseen.

Yksilöllistettyjen arvosanojen huomioimiseen liittyvällä koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuvaa valintaa koskevalla muutoksella pyritään turvaamaan hakijoiden mahdollisimman sujuva siirtyminen heille soveltuvaan toisen asteen koulutukseen tai muihin peruskoulun jälkeisiin jatko-opintoihin ja samalla ehkäisemään vääriä koulutusvalintoja ja opintojen keskeyttämistä. Ehdotettu muutos tukisi myös oppivelvollisuuden laajentamisen tavoitteita. Muutoksella olisi myös hakijoiden yhdenvertaisuuden kannalta positiivisia vaikutuksia, sillä yksilöllistetyt arvosanat voitaisiin jatkossa ottaa paremmin huomioon opiskelijavalinnassa, jolloin hakijoiden osaamisen ja opinnoista suoriutumisen edellytysten arviointi tehtäisiin kaikkien hakijoiden kannalta yhdenmukaisemmin ja tasapuolisemmin perustein. Oppivelvollisuuden laajeneminen ja uusi oppivelvollisuuslaki turvaisi sen, että kaikille peruskoulun päättävälle oppilaille löytyy jatko-opiskelupaikka jossakin perusopetuksen jälkeisessä oppivelvollisuuskoulutuksessa. Lisäksi kaikilla säilyy yhä mahdollisuus hakeutua koulutukseen jatkuvan haun kautta.

Yksilöllistettyjen arvosanojen perusteella tehtävään harkinnanvaraiseen valintaan liittyvistä muutoksista aiheutuisi jonkin verran lisätyötä koulutuksen järjestäjille, sillä jatkossa koulutuksen järjestäjien tulisi valintapisteiden käyttämisen sijaan yksilöllisesti arvioida näiden opiskelijoiden edellytykset lukio-opinnoista suoriutumiseen. Esimerkiksi

vuonna 2020 lukioon haki 342 sellaista henkilöä, jolla oli yksilöllistettyjä oppiaineita. Opiskelijavalinnassa lisääntyvä työmäärää kompensoituisi kuitenkin osittain sillä, että hakijat saataisiin ohjattua paremmin heille sopiviin koulutuksiin ja mahdollisen tuen piiriin, ja näin ollen opintojen keskeyttämiseen liittyvä selvittely ja hallinnollinen työ vähentyisi.

Yksilöllistettyjen arvosanojen perusteella tehtävään harkinnanvaraiseen valintaan liittyvillä muutoksilla on myös jonkin verran vaikutusta Opetushallituksen tehtäviin. Hakijat, joilla on yksilöllistetty oppimäärä matematiikassa ja äidinkielessä, tulee ohjata koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuvaan valintaan automaattisesti siinä vaiheessa, kun hakemus on lähetetty Opintopolku-järjestelmään. Tämä edellyttää sitä, että hakijan peruskoulu on päivittänyt KOSKI-tietovarantoon tiedon yksilöllistetyistä oppiaineista ennen hakuajan päättymistä. Opintopolku-järjestelmää tulee kehittää siten, että myös matematiikassa ja äidinkielessä yksilöllistetyn oppimäärän suorittaneet hakijat ovat automaattisesti harkintaan perustuvan valinnan hakijoita.

Pääsy- ja soveltuvuuskokeiden järjestämistä koskevaan sääntelyyn ehdotettu lisäys, jonka mukaan kokeeseen on kutsuttava kaikki hakukohteeseen hakeneet hakijat, jos koulutuksen järjestäjä järjestää pääsy- tai soveltuvuuskokeen, lisää jonkin verran pääsy- ja soveltuvuuskokeisiin kutsuttavien henkilöiden määrää. Ehdotetun sääntelyn mukaan koulutuksen järjestäjän olisi myös tiedotettava hakijoille etukäteen, minkälaisista osista pääsy- tai soveltuvuuskoee muodostuu ja miten kokeen eri osat pisteytetään. Tämä säännös aiheuttaa myös jonkin verran lisätyötä koulutuksen järjestäjien pääsy- ja soveltuvuuskokeista tiedottamisen osalta.

Esityksellä ei arvioida olevan merkittäviä taloudellisia vaikutuksia.

5 Asian valmistelu ja lausuntopalaute

Asetus on valmisteltu opetus- ja kulttuuriministeriössä yhteistyössä Opetushallituksen kanssa.

Perusopetuksen jälkeisten koulutusten haku- ja valintaperusteasetusten muutokset olivat lausuntokierroksella 18.6. – 20.8.2021. Lausuntoja annettiin kaiken kaikkiaan 23. Asetusluonnoksesta pyydettiin lausunnot keskeisiltä sidosryhmiltä.

Lukion valintaperusteasetuksen osalta Opetushallitus ehdotti lausunnossaan tarkennusta valintakriteereitä koskevaan sääntelyyn. Opetushallituksen lausunnon mukaan asetuksessa olisi hyvä erikseen todeta, otetaanko keskiarvolaskennassa huomioon lukuaineiden valinnaisaineet. Opetushallituksen lausunnon perusteella asetukseen lisättiin uusi nykykäytäntöä vastaava säännös koskien valinnaisaineiden arvosanojen huomioimista keskiarvoa laskettaessa.

Moni lausunnonantaja kannatti asetukseen ehdotettua säännöstä alimman hyväksytyyn keskiarvorajan asettamisesta. Kuitenkin muutama lausunnonantaja suhtautui varauksella alimman hyväksytyyn keskiarvorajan asettamista koskevaan säännökseen ja ehdotti, että mikäli lukioille annettaisiin mahdollisuus määritellä alin hyväksytty keskiarvoraja,

niin vastaava sääntely tulisi mahdollistaa myös ammatilliselle koulutukselle. Asetusluonnoksia ei jatkovalmistelussa päätetty tältä osin muuttaa.

Yksilöllistettyjen arvosanojen huomioimiseen liittyvä koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuvaa valintaa koskeva ehdotus jakoi lausunnonantajien mielipiteitä. Suuri osa lausunnonantajista korosti, miten tärkeää on, että oppimäärien yksilöllistämiseen liittyvään perusopetuksen päättötodistusarvosanojen vertailtavuusongelmaan löydettäisiin ratkaisu. Monessa lausunnossa pidettiin kuitenkin tärkeänä siitä huolehtimista, että yksilöllistetyn oppimäärän suorittaneille opiskelijoille löytyy tarpeeksi koulutusvaihtoehtoja ja sopiva opiskelupolku myös jatkossa. Osa lausunnonantajista piti ehdotettua sääntelyä yksilöllistettyjen arvosanojen huomioimisesta perusteltuna ja kannatettavana, mutta osa lausunnonantajista katsoi ehdotetun menettelyn olevan riittämätön ratkaisu opiskelijavalintaa koskevaan arvosanojen vertailtavuusongelmaan. Lausunnoissa korostettiin myös muiden ratkaisuvaihtoehtojen tarkastelua ja vaikutusarvioinnin tarkentamista yksilöllistetyillä arvosanoilla koulutukseen hakevia henkilöitä koskevan sääntelyn osalta. Ristiriitaisesta lausuntopalautteesta huolimatta asetusehdotusta ei katsottu perustelluksi muuttaa yksilöllistettyihin arvosanoihin liittyvän ehdotuksen osalta.

Koulutuksen järjestäjien harkintaan perustuvan valintaprosessin kehittämisen ja valtakunnallisen yhdenmukaistamisen tarve nousi myös muutamassa lausunnossa esille. Opetushallitus toi lausunnossaan esille ulkomaalaisella todistuksella koulutukseen hakevien aseman. Opetushallituksen lausunnon mukaan hakijoiden yhdenvertaisen kohtelun turvaamiseksi voisi olla kannatettavaa erottaa asetuksessa ulkomaisella todistuksella hakevat muista harkinnanvaraisista hakijoista.

Lukion valintaperusteasetuksen pääsy- ja soveltuvuuskokeita koskevan sääntelyn osalta muutamit lausunnonantajat korostivat pääsy- ja soveltuvuuskoejärjestelmän kokonaisuuden kehittämistä siten, että yhtäaikainen hakeminen useampaan paikkaan kerralla on mahdollista. Osa lausunnonantajista esitti, että jatkossakin pitäisi olla mahdollista asettaa alin hyväksytty pistemäärä pääsy- tai soveltuvuuskokeesta, jotta erikoislinjoille voidaan vaatia painotuksen mukaista osaamista, kiinnostusta ja motivaatiota. Asetusehdotusta muutettiin tältä osin lausuntopalautteen perusteella lisäämällä säännös mahdollisuudesta asettaa alin hyväksytty pistemäärä.

Muutamit lausunnonantajat esittivät asetuksen voimaantuloajankohdan harkitsemista uudelleen. Osassa lausunnoista esitettiin asetuksen voimaantulon siirtämistä vuodelta eteenpäin, jotta koulutuksen järjestäjät ehtisivät huomioida muuttuvat säännökset ja hakijoita ehdittäisiin informoimaan asiasta riittävän ajoissa. Jatkovalmistelussa ei kuitenkaan nähty perusteita asetuksen voimaantulon siirtämiselle, koska ehdotetut muutokset on perusteltua ottaa käyttöön samanaikaisesti muiden haku- ja valintaprosessiin liittyvien uudistusten kanssa: keväällä 2022 toisen asteen yhteishaussa käytetään ensimmäistä kertaa uudistettua Opintopolkua sekä hakeudutaan ensimmäistä kertaa uuteen yhdistettyyn nivelvaiheen TUVA-koulutukseen. Asetuksen valmisteluprosessi on edennyt tavanomaisessa aikataulussa. Vakiintuneen tavan mukaan koulutuksen järjestäjät alkavat syksyllä tallentamaan tulevan kevään hakutarjontaa Opintopolku-järjestelmään, ja asetusmuutoksella ei ole merkittävää vaikutusta tähän aikatauluun.

6 Voimaantulo

Asetuksen ehdotetaan tulevan voimaan 1.1.2022. Voimaantulosäännöksiä on selostettu tarkemmin asetusluonnoksen säännöskohtaisissa perusteluissa. Tällä asetuksella kumotaan opetusministeriön asetus opiskelijaksi ottamisen perusteista lukiokoulutuksessa (856/2006).

7 Toimivalta

Tämä asetus annetaan lukiolain (714/2018) 22 §:n 2 ja 3 momentin nojalla.